

SÈRIE 2

A tots els exercicis i opcions les puntuacions parcials de totes les preguntes són orientatives. Les respostes proposades per la pauta són indicatives i en cap cas exhaustives. El corrector o correctora aplicarà el seu criteri per prendre en consideració altres respostes que consideri correctes, en tot cas valorarà positivament –a més dels continguts conceptuals– l'ordre en l'exposició, la precisió i el llenguatge emprat, i tindrà més en compte i valorarà positivament allò que els alumnes aportin, més que no pas allò que deixin de dir. També valorarà positivament la utilització de la terminologia geogràfica i la claredat en l'exposició.

Opció A

Exercici 1: Mapa dels turistes estrangers

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part de l'objectiu terminal 6 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3 del document de concreció del currículum: *Territori i activitats econòmiques*.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes següents:

Es tracta d'un mapa temàtic d'abast estatal que defineix amb trames de grisos tres grups de comunitats autònomes (CA) en funció del percentatge de turistes estrangers rebuts a les CA amb més aflluència de turistes estrangers. Les dades són de l'any 2013. La font és el Frontur (Ministerio de Industria, Energía y Turismo).

(0,5)

L'alumne ha d'assenyalar que les majors àrees de concentració de visitants estrangers es donen a la costa mediterrània i a les illes, on destaquen en primer lloc Catalunya amb el 25,7% del total, les Illes Balears amb el 18,3%, i les Illes Canàries amb el 17,5%. A més distància se situen Andalusia, la Comunitat Valenciana i Madrid. Les CA de l'interior i del nord ocupen els darrers llocs com a receptores de turisme estranger, amb valors per sota del 5%.

(0,5)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Turisme de masses: És un tipus de turisme convencional, passiu i estacional, poc exigent i poc especialitzat, realitzat per una gran quantitat de persones, generalment organitzat pels operadors turístics (*tour operators*). Per exemple, el turisme de sol i platja.

(0,5)

Turisme sostenible: És aquell turisme que permet una gestió global dels recursos per garantir la seva durabilitat i permetre la conservació del patrimoni natural i cultural. Per exemple, el turisme rural o agroturisme i el turisme ecològic o ecoturisme.

(0,5)

3. [1,5 punts]

- Pel que fa a les causes de la distribució dels turistes, es podrien destacar els aspectes següents:
La majoria del turisme estranger que visita Espanya es dirigeix a destinacions de costa, ja que el turisme de sol i platja continua tenint una gran importància. Per aquest motiu les comunitats autònomes del litoral, incloses els arxipèlags de les Balears i les Canàries, concentren la majoria del turisme estranger.
A Catalunya, a més a més, hi ha una oferta molt diversificada de destinacions entre les quals destaca en els darrers anys la ciutat de Barcelona, dins de les destinacions de turisme cultural, turisme de ciutats i turisme de congressos, fet que la situa com a primera comunitat en nombre de turistes estrangers,
(0,5)
- L'estudiant hauria d'indicar que la posició d'Espanya com a potència turística mundial pel que fa al nombre de visitants la situa en el 4t lloc darrere de països com França, els EUA i la Xina (classificació de 2013, es pot acceptar com a resposta vàlida una altra posició entre el 2n i el 5è lloc si ho raona adequadament, ja que la posició sol variar d'un any a l'altre).
(0,5)
- L'alumnat hauria d'esmentar com a llocs de procedència França, Alemanya i la Gran Bretanya com a països destacats en la procedència de turistes a Espanya, i en menor mesura altres països de la Unió Europea, com ara Itàlia, Holanda o Portugal. Es valorarà positivament que s'assenyali algun país emergent com la Xina o Rússia, que estan creixent en percentatge de turistes rebuts a Espanya arran la crisi econòmica que afecta els països de la UE.
(0,25)
Quant al nivell d'ingressos rebuts per turista, Espanya ocupa el 2n lloc darrere dels EUA, encara que la despesa feta per turista es considera baixa, sobretot en el cas del turisme de sol i platja.
(0,25)

4. [1,5 punts]

- Sobre la importància econòmica del turisme es podrien esmentar els aspectes següents:
El turisme és una de les activitats més importants en el conjunt de l'economia espanyola, hi participa amb un pes superior al 10 % del PIB i del 9,5 % de la població ocupada.
Per una banda, comporta uns beneficis econòmics per l'entrada de divises. Gràcies a les divises que s'ingressen pel turisme es pot pagar part del dèficit comercial exterior de l'Estat.
Crea ocupació en sectors com la construcció, la restauració, l'hostaleria, les agències de viatges, els comerços, les activitats culturals de temporada, etc., encara que la feina al sector turístic sol ser estacional i amb salaris baixos, amb un percentatge elevat de població immigrant.

(valoreu a raó de 0,25 punts per aspecte aportat fins a un màxim de 0,50 punts)
- L'impacte del turisme en el paisatge es podria resumir en els problemes mediambientals que ha provocat en les zones de la costa i la muntanya:

A la costa:

Urbanització extensiva del litoral i formació de continus urbans a primera línia de costa, sovint amb manca d'ordenació i aparició d'edificis pantalla.

Problemes d'abastament d'aigua en algunes zones turístiques, sovint solucionats amb la perforació de pous que ha provocat la salinització dels aqüífers.

Proliferació de ports esportius que han alterat la dinàmica del transport de sediments i l'erosió de les platges.

A la muntanya:

L'impacte ha estat provocat sobretot per les estacions d'esquí, que han comportat una transformació del paisatge de l'entorn i dels pobles veïns, sovint amb proliferació d'edificacions i alteracions dels ecosistemes de muntanya.

A les ciutats:

En algunes ciutats la gran afluència de turistes durant tot l'any comporta la massificació d'alguns llocs de la ciutat molt freqüentats pel turisme.

També es donen problemes de convivència amb els residents per conductes incíviques d'alguns grups de turistes.

El paisatge urbà d'algunes àrees també canvia per la transformació del comerç tradicional envers les franquícies i les botigues de records dirigides al turisme.

(valoreu a raó de 0,25 punts per aspecte aportat fins a un màxim d'1 punt)

Exercici 2: Gràfic del consum d'energia primària a Catalunya i Espanya

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part dels objectius terminals 6 i 8 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 2: *Medi Ambient i paisatge* del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes següents:

Les dades estan representades per mitjà d'un gràfic de barres que mostra els valors del consum d'energia primària i l'autoprovèiment a Catalunya i Espanya. Els tipus d'energia primària que es mostren són: carbó, petroli i derivats, gas natural, energia nuclear i energies renovables. El consum es mesura en percentatge (%) i les dades corresponen a l'any 2009. La font és l'IDESCAT (Institut d'Estadística de Catalunya) 2014.

(0,25)

El gràfic mostra com les energies no renovables són les més utilitzades amb gran diferència sobre les renovables, que representen tan sols el 7,5 % a Catalunya i el 9,5 % a Espanya.

Dins el grup d'energies no renovables l'energia procedent del petroli és la més consumida (47,2 % a Catalunya i 48,3 % a Espanya), seguida del gas i l'energia nuclear. El carbó té una certa importància en el conjunt d'Espanya, però el seu consum és irrellevant a Catalunya.

La taxa de proveïment és lleugerament inferior a Catalunya, amb un 24,6 %, mentre que a Espanya és del 22,9 %.

(0,75)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Energia renovable: és l'energia que s'obté de fonts inexhauribles com el Sol, el vent, l'aigua dels rius, les mareas, el calor intern de la Terra, etc., o de fonts que presenten unes taxes de renovació ràpida, com per exemple la biomassa.

(0,5)

Combustible fòssil: recurs energètic format fa milions d'anys procedent d'una transformació complexa de la biomassa procedent de plantes i animals. Avui es troben atrapats en formacions geològiques de les quals s'han d'extreure. En són exemples el carbó, el petroli i el gas natural.

(0,5)

3. [1,5 punt]

- En relació al balanç entre renovables i no renovables des de la perspectiva de la sostenibilitat, el model energètic és clarament no sostenible ja que el consum d'energies no renovables és molt més gran que el de renovables. El consum de renovables representa només el 7,5 % del total.
(0,25)
- Entre les energies primàries consumides només l'energia nuclear no produeix CO₂. La majoria de renovables, com la hidroelèctrica, l'eòlica i la fotovoltaica, tampoc generen CO₂ i no contribueixen a l'efecte d'hivernacle.
(0,50)
- Tant el model energètic d'Espanya com el de Catalunya mostren una gran dependència de les importacions d'energia. Espanya no és un país ric en fonts energètiques, i per tant no és autosuficient pel que fa a les seves necessitats d'energia. Només un 22,9 % i un 24,6 % de l'energia consumida és produïda a Espanya i a Catalunya, respectivament. S'han d'importar recursos com el petroli, el gas natural o els combustibles radioactius procedents d'altres països.
(0,75)

4. [1,5 punts]

L'estudiant hauria d'explicar en quines condicions la producció i el consum de les energies següents es pot considerar mediambientalment sostenible.

- L'energia hidroelèctrica es pot considerar neta i mediambientalment sostenible, ja que en la seva producció intervé un recurs renovable com els salts d'aigua que es generen a les centrals situades en els embassaments.
(0,25)
- L'energia d'origen nuclear obtinguda pel mètode de fissió dels àtoms radioactius no produeix CO₂ però es considera com a no sostenible en utilitzar com a font energètica l'urani i el plutoni, elements químics no renovables i molt escassos a la natura. Tampoc és una energia neta, ja que produeix residus radioactius que mantenen el seu poder contaminant durant un període molt llarg de temps. A més, la utilització d'aigua dels rius o del mar per refrigerar els reactors provoca un gran augment de la seva temperatura que modifica les condicions fluvials i marines quan es retorna al seu medi.
(0,5)

- L'energia obtinguda dels biocombustibles (biomassa procedent de residus vegetals, olis, alcohols, etc.) és considerada mediambientalment sostenible a causa de la renovació ràpida de la biomassa. S'ha de considerar, però, que la despesa energètica invertida en la producció del recurs sigui també sostenible, evitant *inputs* d'adobs que han comportat una despesa energètica important, i incloent-hi en el balanç la despesa energètica de la maquinària emprada en les tasques de conreu. Tot i que la combustió dels biocombustibles emet CO₂ i per tant contribueix a l'efecte d'hivernacle, en la fase de creixement dels vegetals s'absorbeix CO₂ de manera que el balanç s'equilibra. No és una energia neta, ja que la seva combustió emet, a més de CO₂, altres gasos i partícules contaminants de l'aire.
(0,75)

Opció B

Exercici 1: Mapa sobre el nombre d'explotacions agràries a Catalunya

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 10 i 11 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3: *Territori i activitats econòmiques* del document de concreció del currículum, específicament l'apartat: *Característiques, canvis i permanències en l'espai rural català i espanyol*.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

Es tracta d'un mapa temàtic, amb delimitacions supracomarçals, que representa l'evolució entre mitjan segle XX i finals del segle del nombre d'explotacions agràries per mitjà de gràfics de barres sobreposats. La font és la Fundació del Món Rural i les dades corresponen als anys 1962, 1982 i 1999.

(0,5)

S'observa que el nombre d'explotacions ha disminuït notablement, i que a les demarcacions del mapa corresponents al Pirineu de Lleida, la regió metropolitana de Barcelona i les comarques gironines és on aquesta disminució és més gran (>-50%), mentre que a les comarques de Lleida, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre, la disminució, si bé també s'ha produït, ha estat menor.

(0,5)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Èxode rural: emigració des del camp a la ciutat en busca d'unes millors condicions de vida i oportunitats de treball.

(0,5)

Població activa agrària: població que treballa en l'agricultura, la ramaderia, o l'explotació forestal, juntament amb la que hi vol treballar, encara que no ho estigui fent en aquest moment.

(0,5)

3. [1,5 punts]

L'alumnat podria fer referència als aspectes següents:

Entre l'any 1962 i el 1999, el descens en el nombre d'explotacions és molt gran, es perden més de la meitat d'explotacions als àmbits territorials corresponents al Pirineu, i a les comarques de Girona i Barcelona. Les comarques del pla de Lleida i Tarragona resisteixen millor el descens.
(0,50)

Com a possibles causes es poden apuntar les relacionades amb el despoblament i l'abandonament de les activitats agràries a les zones rurals i de muntanya, sobretot al Pirineu, i la transició vers altres activitats, com les industrials i les del sector terciari, especialment el turisme, a les comarques de Girona i Barcelona.
(0,5)

A les comarques del pla de Lleida i Tarragona, el descens no ha estat tan acusat perquè, d'una banda, és on es localitzen algunes de les principals zones agrícoles de Catalunya: les àrees de regadiu del pla de Lleida i el delta de l'Ebre; les grans àrees de conreu de la vinya i la fruita seca al sector del Camp de Tarragona, el Priorat i la Terra Alta, i també perquè el desenvolupament industrial i turístic no ha ofert tantes oportunitats com a les comarques de Barcelona i la Costa Brava.
(0,50)

4. [1,5 punts]

L'alumnat podria respondre en termes similars als següents:

Cal que l'estudiant localitzi geogràficament les grans àrees agràries:

- Pastures de muntanya: Pirineus.
- Grans zones de regadiu: pla de Lleida, delta de l'Ebre i sectors del delta del Llobregat, el Maresme i la plana de l'Empordà.
- Monocultiu cerealístic de secà: Depressió Central.
- Monocultiu de la vinya: Depressió Prelitoral (el Penedès, el Priorat, la Terra Alta), part meridional de la Depressió Central (la Conca de Barberà) a més de sectors més reduïts a Lleida (costers del Segre), la Depressió Central (comarca del Bages), el Maresme (Alella) i l'Empordà.

(0,5)

Pel que fa als factors ambientals, l'alumne hauria de mencionar la influència dels següents:

- orografia, el pendent que dificulta les labors de conreu i facilita la pèrdua de sòl.
- clima, la influència de la pluviositat i el règim tèrmic.
- tipus de sòl, més o menys fertilitat i necessitat d'adobs.

S'admetrà també la menció a altres factors que sovint es mencionen en els manuals i que es relacionen amb els tres anteriors, per exemple, la disponibilitat d'aigua o l'altitud.

(0,5)

L'estudiant hauria d'identificar també almenys un tret ambiental característic de cadascuna de les zones agràries, que podrien ser:

- Pastures de muntanya: les dificultats imposades pel pendent i el rigor climàtic.
- Grans zones de regadiu: la necessitat d'un període hivernal curt, de sòls fèrtils i de tenir aigua a l'abast.
- Monocultiu cerealístic de secà: terrenys planers, sòls profunds i disponibilitat d'aigua més aviat escassa i sotmesa al tipus de clima.
- Monocultiu de la vinya: sòls pobres amb pluges minses i estacionals.

(0,5)

Exercici 2: Text sobre la urbanització dispersa

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 13 i 36 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 4: *La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat* del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1) [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en el resum del text els aspectes següents:

- La ciutat estesa o la dispersió d'activitats i poblament sobre el territori és una de les característiques més rellevants del procés d'urbanització contemporani.
- Aquest model de ciutat comporta avantatges com la reducció de les desigualtats territorials, la difusió de les formes de vida urbana i l'accessibilitat als serveis.
- El desenvolupament tecnològic, a més, permet l'existència de la "condició urbana" encara que no es visqui a la ciutat tradicional.
- La dispersió urbana comporta problemes ambientals, funcionals, econòmics, socials i polítics de gran entitat.
- La font és una entrada de l'any 2011 en el blog d'Oriol Nel·lo.

(Es pot valorar a 0,25 punts per idea resumida o la cita de la font fins a un màxim d'1 punt.)

2) [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

qualificació del sòl: assignació d'un ús concret (residencial, industrial, agrícola, etc.) a una peça de terreny a través d'un pla territorial o urbanístic.

(0,5)

edificabilitat: volum de construcció que permet el pla urbanístic d'una ciutat, o quantitat de cases o pisos que es poden construir en un solar.

(0,5)

3) [1,5 punts]

- A les ciutats compactes la densitat de població és força alta, i el teixit urbà dens, on les construccions deixen poc espai entre si. Predominen els habitatges plurifamiliars (blocs de pisos), i els edificis guanyen alçada per compensar l'escassetat de sòl. S'hi dona una gran intensitat d'activitats.

(0,50)

En canvi, a les ciutats de baixa densitat, el teixit urbà és poc dens (model urbà de «ciutat jardí»), i es caracteritza per un creixement extensiu, dispers i de baixa densitat d'edificació. Hi ha una segregació d'usos i una elevada ocupació del territori. Hi ha una presència destacada d'espais verds privats i, en menys grau, públics. Acostuma a ser un tipus d'espai socialment homogeni.

(0,50)

- A la ciutat compacta, la concentració de població, serveis i activitats en una àrea reduïda escurça distàncies i facilita la implantació de serveis com el transport col·lectiu, fet que fa que la mobilitat sigui més sostenible ambientalment.

A les ciutats de baixa densitat la gran extensió espacial que ocupa el poblament urbà implica una gran mobilitat de la població en els desplaçaments diaris, els quals s'efectuen majoritàriament amb vehicle privat, amb un gran consum de recursos energètics i alta emissió de gasos hivernacle.

(0,50)

4) [1,5 punts]

L'alumnat hauria de respondre en termes semblants als següents:

Els agents socials urbans intervenen d'una forma o altra en la creació de l'espai urbà. Es reconeixen els següents:

- Els propietaris privats del sòl urbà: específicament els promotors immobiliaris, que projecten la construcció d'edificis en sòl que posseïen o adquireixen amb aquesta finalitat. El seu objectiu és obtenir unes plusvàlues amb la compravenda de sòl i d'edificis.
- Els empresaris: amb la localització de les seves instal·lacions i les infraestructures que les acompanyen contribueixen a la transformació de les ciutats.
- Els ciutadans: amb els moviments socials reclamen satisfer les necessitats d'habitatge, transport, serveis, etc., per mitjà de la pressió sobre la resta d'agents.
- Els poders públics: mitjançant el planejament urbanístic decideixen els usos que s'atribueixen a cada peça del sòl urbà i configuren la morfologia del teixit urbà.

(Es pot valorar cada aportació amb 0,5 punts fins a un màxim d'1,5)